

Format de citation

Hlaváček, Ivan: review of: Peter Erhart / Jakob Kuratli Hübli (eds.), *Nach Rom gehen. Monastische Reisekultur von der Spätantike bis in die Neuzeit*, Köln / Weimar / Wien: Böhlau Verlag, 2021, in: *Český časopis historický*, 2021, 1, p. 188-190, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/7f1a2cedfdb943e2b3ed2d2230d7f9a9>

český časopis historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées. Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

který otvírá dveře i (či snad zejména?) tomu, kdo se zabývá specifickými oblastmi lidského konání a kdo potřebuje základní-vstupní informace z širokého spektra písemného odkazu minulosti. I když knihovny a jejich soubory dominují, dostává se tu i na archivy a jejich listinný a aktový materiál (diplomatik a archivář to sice může s klidným svědomím přeskochit, pro ostatní ale je to obecně nepochybně více než užitečné). A proto by bylo vítané, kdyby tento svazek měl své místo nedaleko psacího stolu nejen historika, ale především také dalších specialistů, kteří věnují pozornost různým specifickým složkám života lidské společnosti v minulosti, převážně ovšem před „dlouhým“ 19. stoletím. Tak vzdáleným, ale současně tak živým.

Ivan Hlaváček

Peter ERHART – Jakob KURATLI
HÜEBLIN (Hrsg.)

Nach Rom geben. Monastische Reisekultur von der Spätantike bis in die Neuzeit
(= Itinera monastica, Bd. III)

Wien – Köln – Weimar, Böhlau Verlag
2021, 350 s., ISBN 978-3205-20736-8.

Nejdříve je třeba představit relativně novou ediční řadu, zaštitěnou pracovníky archivu bývalého slavného kláštera svatohavelského (*Stiftsarchiv*). Oba její předchozí svazky se věnují monograficky novověku. Prvním svazkem v řadě byla edice tisícistránkového deníku cesty dvou salcburských benediktinů, kteří putovali do Itálie v letech 1804–1806.¹ Rovněž druhý svazek byl ediční po-

vahy.² Přinesl diplomaticky rozmanité materiály pojednávající o cestě k papežskému stolci, již podnikl nově jmenovaný kardinál Celestino Sfondrati, opat říšského kláštera svatohavelského, do Říma u příležitosti udělení kardinálské hodnosti v r. 1696. Jde o zprávy podávané jeho tajemníkem a různé účty zejména jeho komorníka. Sfondrati byl členem významné italské šlechtické rodiny, takže se i v Římě pohyboval v nejvyšších nejen církevních, ale i světských kruzích. Třetí svazek má charakter sborníku, jenž se tematicky pne od raného středověku do raného novověku.

Středověká a pochopitelně i novověká mobilita je velké téma. A je třeba se k němu přibližovat z různých stran, stejně jako existují různorodé prameny, na jejichž základě se tak děje. Tentokrát máme před sebou svazek, věnující se jedné velmi specifické formě cestování, nadto ještě výrazně geograficky zúžené, byť její cíl patřil ve středověku ke klíčovým destinacím. Tím spíše pak v souvislosti s tou vrstvou osob, o které se jedná. Řím na jedné straně, představitelé mnišství na straně druhé.³ Jde o výsledek kolokvií, která se od roku 2014 konala ve Švýcarsku (Sv. Havel a klášter Einsiedeln) a v Římě. Mezinárodní sestava autorů třinácti příspěvků zaručuje různorodost pohledů, jež je tu možno jen stručně představit a jež na první pohled kombinují témata

1 Korbinian BIRNBACHER (Hg.), *Die letzte Grand Tour. Die Italienreise der Patres Alois Stubbahn und Albert Nagnzaun von St. Peter in Salzburg 1804–1806*, Wien 2017.

2 Peter ERHART (Hg.), *Fürstabt Celestino Sfondrati von St. Gallen 1696 als Kardinal in Rom*, Wien 2019.

3 Editoři v úvodu upozorňují na o něco dříve vyшедší sborník Olivier DELOUIS – Maria MOSSAKOWSKA-GAUBERT – Annick PETERS-CUSTOT (ed.), *Les mobilités monastiques en Orient et Occident de l'Antiquité tardive au Moyen Age (IVe–XVe siècles)*, Rome, 2019.

průřezového rázu (většinově), či sledující konkrétní osobnosti, začasté s edičním doprovodem. Dle tématu jsou rozsahy příspěvků kolísavé úrovně a kladou důraz na rozličné aspekty takových cest.

Po stručném úvodu vydavatelů uvozuje knihu zasloužilý historik i archeolog Alfons Zettler tématem: Reichenau und Italien im frühen Mittelalter. Impressionen und Episoden, přičemž nepřekračuje hranici poloviny 9. století. Elena Gritti krátce pojednala o putování relikvií sv. Severina z dnešního Norimbecku do Kampanie: Eine *peregrinatio devota* in ein „gelobtes Land“ im Jahr 488? Ani Eleanora Destefanis nepřekročila raný středověk a ve studii *Mobilità monastica*, *monasteri e ospitalità nell'Italia alto-medievale* se zaměřila na klášterní pohostinnost, zejména na příkladu klášterů v Müstairu, resp. se věnovala interpretaci svatohavelského plánu.

V širším kontextu se na téma podíval Peter Erhard: *Monastische Reisewege durch das frühmittelalterliche Italien*. Řadu exkurzů jeho studie zahajují zejména příklady mnichů, jako byli Alcuin či diskusní Paulus Diaconus, zaujímající *viam mediam* mezi opravdovým mnišstvím a světským klérem. Autor upozornil i na skutečnost, že některé z nejvýznačnějších klášterů (Monte Cassino či Corbie) byly spíš *Löwenhöhlen* než přístavy klidu. Oba jmenovaní ovšem byli účastníky světských struktur. Na program se dostaly i transalpínské přechody a autor citoval z jedné svatohavelské básně („Nach Rom gehen viel Mühe, wenig Nutzen“) a pokračoval ještě ostřeji. Tyto odsudky ovšem kompenzoval nevyhnutelností tak činit, neboť Řím byl přesto vše *Fons et caput*. Matthew Bryan Gillis pak pojednal o vagabundských mniších doby karolinské.

Christan Rohr otiskl v příspěvku *Schreckliche Stürme und Lawinen. Die Wahrnehmung des Großen St. Bernhard in monastischen Reiseberichten des Mittelalters* některé kronikářské zprávy 15. století a konstatoval, resp. vysvětloval jejich nebyvalou řídkost. S autorkou Milena Svec-Goetschi z curyšské univerzity jsme se už setkali v knize *Klosterflucht und Bittgang*,⁴ která zřejmě byla východiskem její stati *Aus dem Kloster in die Welt: Bittschriften entlaufener Mönche an den Papst*. Gerald Hirtner a Michael Fröstl přinesli komentovanou edici: *Die Romreisen des Abts Georg Liebenknecht von Michaelbeuren (1448/1450)* se dvěma vyobrazeními a schematickou mapkou, kde upoutá zejména každodenní itinerář zpáteční cesty v r. 1450. Philipp Lenz pojednal o římské cestě Ulricha Röschse, opata kláštera St. Gallen 1463. Andreas Rehberg, *Der St. Galler Jurist Johannes Bischoff in Italien* uvedl ve výčtu univerzit, které se nabízely ke studiu, také „deutsche Universität in Prag“... Autor sebral data druhé půle 15. století, svědčící o Bischoffových italských studiích a sledoval zejména italskou komunikaci tohoto svatohavelského konventuála s jeho opatem. Beate Immenhauser upozornila ve studii *Universitätsgelehrte Mönche im Südwesten des Alten Reiches. Elemente einer Geschichte des Universitätsbesuchs des Ordensklerus im Bistum Konstanz im 15. und 16. Jahrhundert* zejména na rozdílnost přístupu jednotlivých řádů k této otázce. Jakob Kuratli Hüebli otiskl v příspěvku *Die Romfahrt des Einsiedler Abtes Adam*

4 Milena SVEC GOETSCHI, *Klosterflucht und Bittgang. Apostasie und monastische Mobilität im 15. Jahrhundert*, Köln-Weimar-Wien, 2015. Srovnej moji zprávu: ČČH 114. 2016, s. 523.

Heer zum Jubeljahr 1575 jednak glejt, který jemu a jeho třem spolucestujícím vydala společně rada města Schwyz s klášteřem Einsiedeln a poté i zajímavou německy psanou zprávou, kterou Heer o cestě sepsal ve formě deníku. Dieter Richter si v textu Geistliche und weltliche Blicke. Religiosen aus dem Norden am Golf von Neapel kladl, ale nezodpověděl, otázku, zda, jak a do jaké míry se lišily Grandes Tours šlechtické a paralelně existující cesty duchovní. Vedle různých drobných facetek z 17. století věnoval zejména pozornost zprávám o výbuších Vesuvu v oné době, které částečně otiskl. Více než třicetistránková bibliografie k tématu knihy může dobře posloužit dalším badatelům, stejně jako osobní a místní rejstříky.

Ivan Hlaváček

Martin JINDRA –
Marcel SLADKOWSKI (eds.)

Biografický slovník

Církev československé husitské

Praha, Církev československá husitská
2020, 640 s., ISBN 978-80-7000-167-7.

Sté výročí vzniku Církve československé husitské se stalo příležitostí k vydání poměrně rozsáhlého slovníku osobností spjatých s tímto specificky českým církevním společenstvím. Na jeho tvorbě se podílely tři desítky znalců z oboru historie, teologie a dalších oborů. Hesla jsou poměrně stručná, jejich výhodou je však pramenné ukotvení. Většinou totiž nejde (na rozdíl kupříkladu od Lexikonů českých historiků z let 1999 a 2012) o soubor údajů poskytnutých podchycenými osobnostmi, nýbrž o výsledek autorské práce s literaturou a prameny, zejména z archivního oddělení Úřadu

Ústřední rady ČČSH, resp. Ústředního archivu a muzea ČČSH.

Do hesláře jsou zahrnuti jak duchovní, tak i laici spjatí s ČČSH, a to činností nejen náboženskou v užším smyslu, ale také sociální, kulturní, uměleckou, vědeckou, vzdělávací a výchovnou. Značná část hesel je věnována duchovním ČČSH, zejména patriarchům, biskupům a farářům; ta přináší cenné údaje o jejich profesionální dráze i o soukromém životě, rodinném zázemí, kontaktech a zájmech.

Hesla soustředěná k osobnostem obecně známým (sochař František Bílek, operní pěvkyně Libuše Domanínská, hrdina protiněmeckého odboje Otakar Jaroš, zavražděný medik Jan Opletal, balkanista Václav Štěpánek a další) podávají rovněž obtížněji dostupné poznatky o jejich vztahu k ČČSH a o křesťanských motivech jejich jednání či tvorby; někdy jsou však hesla tohoto typu pojata příliš zbytně a bez odkazů na zdroje (například u někdejšího studentského aktivisty a poté senátora Martina Mejstříka). Ocenění si zaslouží skutečnost, že bibliografie připojené k jednotlivým heslům neopakují tituly snadno dostupných publikací, ale zpravidla se zaměřují na texty otištěné v časopisech a sbornících vydávaných ČČSH.

V naprosté většině jde o hesla osob, které bychom v jiných encyklopediích nenašli. Zahrnuté osobnosti jsou rozprostřeny po celém území Česka, což zdůrazňuje význam církevního a veřejného života mimo metropoli, v menších městech a lokalitách, a překonává jednostrannost většiny biografických slovníků, orientovaných obvykle na osoby působící ve velkých nebo univerzitních městech. Na rozdíl od některých striktně výběrových lexikonů se tato publikace nevyhýbá lidem žijícím, navíc i velmi